DOI: <https://doi.org/10.32847/business-navigator.59-29>
 УДК 336.77:330.322.16

Окаянюк К.М.,
 здобувач,
*Причорноморський науково-дослідний інститут
 економіки та інновацій*

Okayanyuk Kateryna,
 Applicant,
Black Sea Research Institute of Economics and Innovation

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Окаянюк К.М. Стратегічні напрями державного регулювання інвестиційної діяльності в контексті сучасних викликів. Метою статті є обґрунтування стратегічних напрямів державного регулювання інвестиційної діяльності в контексті сучасних викликів. Визначено, що незважаючи на трансформаційні процеси, що відбуваються в економіці і суспільстві України, нестабільність зовнішнього оточення та високий рівень ризиків можна назвати достатньо позитивними. Державне регулювання інвестиційної діяльності повинно враховувати поточні потреби адаптації та стабілізації економічних систем в умовах нових викликів та водночас орієнтуватися на стратегічне забезпечення розвитку пріоритетних сфер національної економіки. У цьому контексті важливим завданням є пошук оптимального балансу щодо забезпечення гнучкості інвестиційної політики, спрямованої на першочергове забезпечення фінансовими ресурсами найбільш вразливих сфер народного господарства для підтримки стійкості економічної системи та забезпечення національної безпеки в умовах «шокових» викликів і створення стабільної основи для розвитку економіки в стратегічній перспективі.

Ключові слова: інвестиційна діяльність, стратегічні напрями, сучасні виклики, національна економіка, інвестиційні обмеження.

Окаянюк К.Н. Стратегические направления государственного регулирования инвестиционной деятельности в контексте современных вызовов. Целью статьи является обоснование стратегических направлений государственного регулирования инвестиционной деятельности в контексте современных вызовов. Определено, что несмотря на трансформационные процессы, происходящие в экономике и обществе Украины, нестабильность внешнего окружения и высокий уровень рисков можно назвать достаточно позитивными. Государственное регулирование инвестиционной деятельности должно учитывать текущие потребности адаптации и стабилизации экономических систем в условиях новых вызовов и одновременно ориентироваться на стратегическое обеспечение развития приоритетных сфер национальной экономики. В этом контексте важной задачей является поиск оптимального баланса по обеспечению гибкости инвестиционной политики, направленной на первоочередное обеспечение финансовыми ресурсами наиболее уязвимых сфер народного хозяйства для поддержания устойчивости экономической системы и обеспечения

національної безпеки в умовах «шокових» викликів і створення стабільної основи для розвитку економіки в стратегічній перспективі.

Ключевые слова: інвестиційна діяльність, стратегічні напрями, сучасні виклики, національна економіка, інвестиційні обмеження.

Okayanyuk Kateryna. Strategic directions of state regulation of investment activity in the context of modern challenges. The purpose of the article is to substantiate the strategic directions of state regulation of investment activities in the context of modern challenges. Certainly, despite the transformation processes taking place in the economy and society of Ukraine, the instability of the external environment and the high level of risks can be called quite positive. In Ukraine, most investment security criteria are not met, which complicates the process of attracting private and foreign investment in the economy. State regulation of investment activities should take into account the current needs of adaptation and stabilization of economic systems in the face of new challenges and at the same time focus on strategic support for the development of priority areas of the national economy. In this context, an important task is to find the optimal balance to ensure the flexibility of investment policy aimed at providing financial resources to the most vulnerable sectors of the economy to maintain economic stability and national security in the face of "shock" challenges and create a stable basis for economic development perspective. It is proved that the main dominants of state regulation of investment support of strategic economic development are management of investment flows in the national economy in the direction that will provide high rates of their economic return (promote economic growth), form a positive social effect as a standard of living, and will meet the basic criteria of investment security. Such basic criteria are defined in the target indicators of state investment planning and determine the main content, mechanisms and tools of state investment policy. Ensuring economic development, competitiveness and long-term growth also involves choosing the path of innovative development and modernization of the economy. That is, one of the basic components of investment policy in the long run is to stimulate innovative forms of investment in all areas. The basis for the development of effective strategic decisions on state regulation of investment activities is the assessment of existing investment potential, its structure and identification of potential mobilization reserves for the implementation of strategic and tactical goals of the national economy.

Key words: investment activity, strategic directions, modern challenges, national economy, investment restrictions.

Постановка проблеми. Сучасні умови, що характеризуються загостренням економічної, соціальної та політичної кризи, що поглибилася внаслідок суттєвих обмежень підприємницької активності зумовленої карантинними заходами на тлі пандемії потребують нових стратегій щодо формування та ефективного використання інвестиційного потенціалу задля поступового відродження національної економіки у пост-кризовий період та переходу на шлях сталого розвитку господарських систем.

Поточна економічна ситуація, що склалася як в Україні так і глобальному оточенні потребує концентрації зусиль уряду на вирішенні поточних першочергових економічних проблем, що пов'язані з перерозподілом фінансових та інвестиційних ресурсів в найбільш кризові сектори для стабілізації соціально-економічної ситуації та, водночас, формування інвестиційної стратегії розвитку національної економіки з метою підвищення її стійкості, адаптації та створення основи для економічного росту в стратегічній перспективі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у вивчення стратегічних аспектів розвитку інвестицій досліджено вітчизняними ученими, а саме: Григор'єв Г.С., Косолапов В.Л., Колосов В.Є., Крамаренко І.С., Кудин І.М., Кириченко К.І., Іртицева І.О., Стройко Т.В., Малютін О.К., Стегней М.І., Сушко К.В., Морозов А.О., Недашківський М.М., Подгорна К.Ю., Федоренко В.Г., Шапошніков К.С., Чернова О.В. та інші. Однак сучасні виклики потребують додаткових досліджень у стратегічних напрямів державного регулювання інвестиційної діяльності.

Формулювання завдання дослідження. Метою статті є обґрунтування стратегічних напрямів держав-

ного регулювання інвестиційної діяльності в контексті сучасних викликів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Попри економічну кризу, зумовлену розбалансуванням національної економіки внаслідок війни на Сході та окупації частини територій, в окремих випадках «шокові» трансформаційні процеси, зумовлені структурною перебудовою економіки на тлі впроваджуваних реформ та падіння обсягів іноземного інвестування, впродовж 2015–2019 років основні економічні показники розвитку національного господарства зростали, що створювало підстави для формування позитивних прогнозів росту ВВП, збільшення капітальних інвестицій, прибутковості реального сектору, та відповідно, добробуту громадян. Зокрема, за даними Державної служби статистики України за останні 5 років номінальний ВВП України збільшився з 1989 млрд. грн. у 2015 до 3975 млрд. грн. у 2019 (+100%), обсяги капітальних інвестицій на 128 % та прямих іноземних інвестицій в економіку України на 11%. Порівняно з 2010 роком в економіці також досягнуто значних зрушень щодо приросту ВВП та обсягів капітальних інвестицій. Проте, таке зростання досягнуто у значному ступені за рахунок девальвації національної валюти. Негативним порівняно з 2010 роком є показник обсягів іноземного інвестування в економіку України, що протягом досліджуваного періоду знизився на 10%. Проте, у 2019 році на тлі започаткування ряду реформ іноземні інвестори активізували свою діяльність в Україні за рахунок чого обсяги іноземного інвестування зросли порівняно з 2018 роком на 13%, тобто повернулися на рівень до кризового періоду.

Важливим показником якості інвестиційних процесів є норма інвестицій в основний капітал, що

показує частку валових інвестицій у структурі ВВП. У країнах з розвинутою економікою норма інвестицій в основний капітал складає від 30 до 45%, у країнах, що розвиваються – у середньому 18-20%. Обчислені показники норм інвестиційного капіталу показали, що найвищі норми капітальних інвестицій, що в середньому відповідають аналогічним показникам країн, які розвиваються в Україні спостерігалися впродовж 2011–2013 років і склали в середньому 17-19%. Починаючи з 2014 року, підвищення рівня економічної невизначеності, військових загроз та інших негативних тенденцій зумовили скорочення норм інвестицій в основний капітал. У таблиці 1. наведено динаміку основних показників інвестиційної діяльності за 2010-2019 роки та їх вплив на ВВП України.

Наведені у таблиці тенденції в цілому, зважаючи на трансформаційні процеси, що відбуваються в економіці і суспільстві України, нестабільність зовнішнього оточення та високий рівень ризиків можна назвати достатньо позитивними. Проте, низький рівень норм інвестицій в економіку свідчить про необхідність удосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності та створення умов для пом'якшення інвестиційного клімату.

Проведені дослідження дозволили окреслити основні тактичні напрямки державного регулювання інвестиційної діяльності в умовах інвестиційних обмежень (рис. 1).

Основними домінантами державного регулювання інвестиційного забезпечення стратегічного розвитку економіки є управління інвестиційними потоками в національній економіці в напрямку, що забезпечить високі показники їх економічної віддачі (сприятиме економічному росту), сформує позитивний соціальний ефект у якості підвищення рівня життя громадян, сприятиме підвищенню екологічної безпеки й відповідатиме основним критеріям інвестиційної безпеки. Такі основні критерії визначаються в цільових показниках державного інвестиційного планування та визначають основний зміст, механізми та інструменти державної інвестиційної політики.

Забезпечення економічного розвитку, конкурентоспроможності та довгострокового зростання передбачає також вибір шляху інноваційного розвитку та модерніза-

ції економіки. Тобто, однією з базових складових інвестиційної політики у довгостроковому періоді є стимулювання інноваційної форми інвестицій в усіх сферах.

Важливим елементом державного регулювання як в стратегічному так і тактичному аспектах є забезпечення інвестиційної безпеки. За визначенням Недашківського М.М. та Подгорної К.Ю., «інвестиційна безпека відображає здатність економіки залучати та найбільш ефективно розподіляти й використовувати фінансові ресурси, що формуються в процесі інвестування з метою забезпечення стабільного розвитку та за необхідності структурної перебудови економічної системи залежно від умов сучасності» [2, с. 275].

Критерії інвестиційної безпеки формуються на трьох взаємозалежних рівнях, а саме:

1) На державному рівні критеріями економічної безпеки є збереження державної суб'єктності, тобто:

– можливості реалізовувати державну інвестиційну, економічну та соціальну політику без тиску з боку кредиторів й інвесторів;

– збереження державного контролю за розвитком пріоритетних й важливих з точки зору забезпечення національної безпеки галузей економіки та окремих об'єктів, що знаходяться у державній власності;

– забезпечення державного контролю за процесами інвестування у контексті їх відповідності діючим правовим нормам, екологічним стандартам та соціальної відповідальності.

2) На регіональному рівні до основних критеріїв інвестиційної безпеки можна віднести:

– забезпечення оптимальної структури інвестування як за функціональною, так і галузевою ознакою, що відповідає стратегічним цілям розвитку регіону;

– диверсифікація інвестиційних джерел, що знижує залежність економіки регіону від інвестиційної монополізації;

– гарантування інвестиційного забезпечення життєзабезпечуючих складових регіональної економіки.

3) На макрорівні основними критеріями інвестиційної безпеки є високий рівень державного гарантування прав власності, прозорі умови ведення бізнесу, стабільність та справедливність нормативно-правового забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності, об'єктивність судової системи.

Таблиця 1

Інвестиційне забезпечення розвитку національної економіки

Період	ВВП, млн. грн.	Капітальні інвестиції, млн. грн	Іноземні інвестиції, млн. дол. США	Норма інвестицій в основний капітал, %
2010	1079346	180575,5	39824,5	16,73
2011	1299991	241286,0	46293,5	18,56
2012	1404669	273256,0	49494,4	19,45
2013	1465198	249873,4	53178,1	17,05
2014	1586915	219419,9	53704	13,83
2015	1988544	273116,4	38356,8	13,73
2016	2385367	359216,1	32122,5	15,06
2017	2983882	448461,5	31230,3	15,03
2018	3560596	578726,4	31606,4	16,25
2019	3 974 564	623978,9	35809,6	15,70
Приріст 2019/2010, %	268	246	-10	-1,03
Приріст 2019/2018, %	12	8	13	-0,55

Джерело: Державна служба статистики України [1], розрахунки автора

Рис. 1. Стратегічні напрямки інвестиційного забезпечення розвитку економіки в умовах інвестиційних обмежень

Джерело: сформовано автором

На жаль, в Україні більшість критеріїв інвестиційної безпеки не дотримуються, що ускладнює процеси залучення приватних та іноземних інвестицій в економіку.

На думку Малютіна О.К., «інвестування, що здійснюється в інвестиційній системі повинно проходити згідно відповідних обмежень та нормативів, що накладає на нього система інвестиційної безпеки. А вже згідно кількісного та якісного виразу цих обмежень, держава буде регулювати інвестиційний процес за рахунок арсеналу інструментів впливу на учасників системи інвестиційної безпеки, серед яких централізовані інвестиційні ресурси, політика оподаткування, амортизаційна політика, державні гарантії, субсидії, дотації, кредити та ін. Таке регулювання буде встановлювати прямий зв'язок між керуючим органом та іншими учасниками системи інвестиційної безпеки, які також, враховуючі обмеження на потенційні економічні загрози для безпеки, будуть формувати власну інвестиційну безпеку, що буде налагоджувати зворотній зв'язок. Зворотній зв'язок між елементами системи забезпечить замкнутий цикл керування інвестиційною безпекою, що позитивно відобразиться на її формуванні для національної економіки» [3, с. 320].

Колектив авторів [4–8] вважають, що головними передумовами реалізації стратегічних інвестиційного забезпечення розвитку економіки умовах інвестиційних обмежень є розроблення інвестиційної стратегії як на національному, так і на регіональному рівнях.

Отже, основою для розроблення ефективних стратегічних рішень щодо державного регулювання інвес-

тиційної діяльності є оцінка наявного інвестиційного потенціалу, його структури та виявлення потенційних резервів мобілізації для реалізації стратегічних і тактичних цілей розвитку національної економіки.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Державне регулювання інвестиційної діяльності повинно враховувати поточні потреби адаптації та стабілізації економічних систем в умовах нових викликів та водночас орієнтуватися на стратегічне забезпечення розвитку пріоритетних сфер національної економіки. У цьому контексті важливим завданням є пошук оптимального балансу щодо забезпечення гнучкості інвестиційної політики, спрямованої на першочергове забезпечення фінансовими ресурсами найбільш вразливих сфер народного господарства для підтримки стійкості економічної системи та забезпечення національної безпеки в умовах «шокових» викликів і створення стабільної основи для розвитку економіки в стратегічній перспективі.

Доведено, що основними домінантами державного регулювання інвестиційного забезпечення стратегічного розвитку економіки є управління інвестиційними потоками в національній економіці в напрямку, що забезпечить високі показники їх економічної віддачі (сприятиме економічному росту), сформує позитивний соціальний ефект у якості підвищення рівня життя громадян, сприятиме підвищенню екологічної безпеки й відповідатиме основним критеріям інвестиційної без-

пеки. Такі основні критерії визначаються в цільових показниках державного інвестиційного планування та визначають основний зміст, механізми та інструменти державної інвестиційної політики. Забезпечення економічного розвитку, конкурентоспроможності та дов-

гострокового зростання передбачає також вибір шляху інноваційного розвитку та модернізації економіки. Тобто, однією з базових складових інвестиційної політики у довгостроковому періоді є стимулювання інноваційної форми інвестицій в усіх сферах.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України. URL. <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Недашківський М.М., Подгорна К.Ю. Інвестиційна безпека України в сучасних умовах. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2012. № 1. С. 274–280.
3. Малютін О.К. Побудова концептуальної моделі інвестиційної складової національної економічної безпеки. *Інноваційна економіка*. 2013. 5' [43]. С. 318–323.
4. Крамаренко І.С., Сенкевич О.Ф., Клецов Є.С., Прокопенко Н.О., Кльоц Ю.Ю. Особливості формування інвестиційного потенціалу: регіональний та національний аспект. *Вісник ХНАУ*. 2019. № 3. С. 343–357.
5. Крамаренко І.С., Войт Д.С., Кравець Л.О. Ефективність використання інвестиційного потенціалу національної економіки у контексті впливу на економічне зростання. *Вісник ХНАУ*. 2019. № 1. С. 403–413.
6. Крамаренко І.С., Іртищев О.С., Кльоц Ю.Ю., Кравець Л.О. Аналіз структурних трансформацій інвестиційного потенціалу: функціональний аспект. *Вісник ХНАУ*. 2019. № 2. С. 458–468.
7. Іртищева І.О., Крамаренко І.С. Інвестиційна привабливість економіки: міжрегіональні асиметрії. *Регіональна економіка*. 2014. № 2(72). С. 84–95.
8. Іртищева І.О., Друца О.О. Інвестиційна діяльність європейського банку реконструкції та розвитку в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012. № 8. С. 4–7.
9. Іртищева І.О., Алєйнік Д.С. Залучення іноземних інвестицій: національний та галузевий аспект. *АгроСвіт*. 2012. № 8. С. 28–32.

References:

1. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. State Statistics Service of Ukraine (2020). Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 01 June 2020).
2. Nedashkivsky M.M. and Podgornaya K.Yu. (2012). Investycijna bezpeka Ukrainy v suchasnykh umovakh [Investment security of Ukraine in modern conditions]. *Collection of scientific works of the National University of the State Tax Service of Ukraine*, no. 1, pp. 274–280.
3. Malyutin O.K. (2013). Pobudova konceptualnoji modeli investycijnoji skladovoji nacionalnoji ekonomichnoji bezpeky [Construction of a conceptual model of the investment component of national economic security]. *Innovative economy*, no. 5, pp. 318–323.
4. Kramarenko I.S., Senkevich O.F., Kletsov E.S., Prokopenko N.O., Klets Yu.Yu. (2019). Osoblyvosti formuvannja investycijnogho potencijalu: rehionalnijnyj ta nacionalnijnyj aspekt. [Features of investment potential formation: regional and national aspect]. *Bulletin of KhNAU*, no. 3, pp. 343–357.
5. Kramarenko I.S., Voit D.S. and Kravets L.O. (2019). Efektyvnistj vykorystannja investycijnogho potencijalu nacionalnoji ekonomiky u konteksti vplyvu na ekonomichne zrostantnja [Efficiency of using the investment potential of the national economy in the context of the impact on economic growth]. *Bulletin of KhNAU*, no. 1, pp. 403–413.
6. Kramarenko I.S., Irtyshchev O.S., Klots Yu.Yu. and Kravets L.O. (2019). Analiz strukturnykh transformacij investycijnogho potencijalu: funkcionajnyj aspekt [Analysis of structural transformations of investment potential: functional aspect]. *Bulletin of KhNAU*, no. 2, pp. 458–468.
7. Irtyshcheva I.O. and Kramarenko I.S. (2014). Investycijna pryvablyvistj ekonomiky: mizhrehionaljni asymetriji [Investment attractiveness of the economy: interregional asymmetries]. *Regional economy*, no. 2(72), pp. 84–95.
8. Irtyshcheva I.O. and Drutsa O.O. (2012). Investycijna dijalnistj jevropejskogho banku rekonstrukciji ta rozvytku v Ukraini [Investment activity of the European Bank for Reconstruction and Development in Ukraine]. *Investments: practice and experience*, no. 8, pp. 4–7.
9. Irtyshcheva I.O. and Aleinik D.S. (2012). Zaluchennja inozemnykh investycij: nacionalnijnyj ta ghaluzevyj aspekt [Attracting foreign investment: national and sectoral aspects]. *AgroSvit*, no. 8, pp. 28–32.